

Centre de Pensament Cristià de Manresa

C/ Era Firmat, 1-3 08241 MANRESA

Tel. 93 875 32 03

RELIGIÓ I POLÍTICA A CATALUNYA**Síntesi del Curs. Febrer-Març 2010.****INTRODUCCIÓ:**

En un temps en què el pluralisme religiós es presenta amb normalitat al nostre país, és convenient tenir els coneixements històrics, polítics i religiosos per comprendre la situació passada en la relació entre religió i política en l'espai públic, per assimilar la situació actual i per situar-se bé en el futur. En particular:

1. Adquirir els coneixements històrics de l'interrelació entre la societat, la política i l'Església catòlica i altres confessions cristianes i religions, des de la II-lustració fins a l'actualitat.
2. Aprofundir algunes de les qüestions més importants per fer aparèixer els diversos criteris d'interpretació dels fets històrics i la seva repercussió en l'actualitat i en l'immediat futur.

I. LLIÇONS DE LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA (SEGLES XIX-XX).**INTRODUCCIÓ:**

1. **Relació Església catòlica – Estat en el pas de l'Antic Règim al liberalisme:**
 - a. *En general, prevalia en l'Antic Règim la tesi de les "dues espases" o "dos poders": el temporal i l'espiritual. L'espiritual prevalia ja que marcava el camí del bé comú i el temporal el realitzava, fins i tot amb la violència institucionalitzada.*
 - b. *Des del naixement dels estats europeus, hi havia una tendència a les Esglésies nacionals (ja present en l'anterior experiència de la Reforma). A França, el galicanisme. Aquí, el regalisme.*
 - c. *El liberalisme al nostre, tot i que d'entrada acceptava la religió catòlica com a única del país, rebutjava el paper públic de l'Església catòlica, iminava la seva preponderància com a força espiritual recolzada sobre el poder temporal.*
 - d. *A Espanya, hi ha una pugna continuada des del segle XIX per influència de la desconfessionalització dels Estats, que comença als Estats Units a finals del segle XVIII, és copiada a França al segle XVIII-XIX fins a la separació de l'Església i l'Estat a principis del segle XX al país veí.*

2. Qüestions que han creat tensió i després violència entre el poble i l'Església al segle XIX::

- a. *El clericalisme. En l'Antic Règim, l'autoritat – ni que fos espiritual – dels clergues (alts i baixos) havia controlat el poble, i – en perdre aquest poder al segle XIX - s'oposava a la burgesia, creant un anticlericalisme de les èlites lliberals.*
- b. *La qüestió econòmica. L'acumulació de béns per part dels estaments eclesiàstics i la seva vinculació amb els grups de poder econòmics durant l'Antic Règim, va ser una de les altres causes de l'emergència de l'anticlericalisme..*
- c. *Els dos grans sectors socials, l'un tradicional (la pagesia) l'altre emergent (el proletariat) pugnava i s'organitzava enfront d'una Església poderosa i vinculada als poderosos.*

3. Valoració el problema ideològic de l'Església a Espanya i a Catalunya al segle XIX:

- a. *Malgrat una certa obertura a ideals liberals, el conjunt de la jerarquia, clergat i religiosos ho veia com una amenaça a la vegada a la religió i a l'ordre establert.*
- b. *No es va donar aquí un corrent catòlic liberal important com per exemple a França i altres països d'Europa.*
- c. *La problemàtica de l'Església de Roma i el papat, va condicionar negativament la reacció davant el liberalisme a tot Europa i també aquí. Els corrents més integristes intentaven apropiat-se de la influència de l'església de Roma, que a finals de segle en va prendre distàncies.*

4. Les relacions Església catòlica i política en el primer terç del segle XX:

- a. *S'aguditza l'oposició entre l'Església catòlica i la modernitat en tots els fronts i els diversos corrents, tant liberals, com republicans (amb un pes important de la masoneria) com obreristes, incorporen una component anticlerical que deriva progressivament cap a un refús de l'Església. Algunes ideologies més extremistes es mostren antireligioses.*
- b. *La Setmana Tràgica és un moment crucial on esclaten diverses contradiccions entre l'Església i sectors ideològics i socials (amb el debat sobre l'enseyament, la crispació social amb reaccions anarquistes violents, l'antimilitarisme...)*
- c. *L'Església, tot i mantenir una posició privilegiada en l'època de la Restauració (1875-1931), queda tancada en una actitud defensiva en gairebé tots els camps. Amb tot, no forma un bloc homogeni, ja que s'hi donen – paral·lelament a les faccions polítiques – un corrent integrista fort, un corrent liberal minoritari i un sector moderat que a la vegada sintonitza i sosté temes emergents com el nacionalisme català.*
- d. *La política centralista en els nomenaments de bisbes no catalans a Catalunya i la persecució de la cultura i la llengua (especialment durant la Dictadura de Primo de Rivera) provoca una certa reacció en ambients d'Església, encapçalats ja aleshores per Vidal i Barraquer.*

5. Fil conductor de la relació Església catòlica – societat – Estat de 1931 a 1975:

- a. *A nivell de societat, la profunda divisió congriada durant el segle XIX i la meitat del segle XX – clericals-anticlericals, laicitat-confessionalitat, etc.- parteix la societat espanyola i catalana, fins a la guerra d'extermini del 36-39. El franquisme, després d'un primer temps de triumfalisme polític i religiós, no elimina el fons d'aquella divisió sinó que la deixa com en somort, tant en amplis sectors del poble com en minories importants culturals. Tot i així, els canvis econòmics i culturals del país en 40 anys, fan que aquella divisió es viu en unes condicions que, mentre afavoreixen la secularització i la indiferència, desactiven l'anticlericalisme més popular, encara que no tant l'intel·lectual.*
- b. *Amb l'establiment de la República el 1931, l'Església catòlica sofreix una prova extrema. El component anticlerical i masònic porta a l'extrem l'exasperació i a la vegada dona ales al sector més reaccionari de l'Església. L'articulació institucional de l'Església catòlica amb la legislació i l'estructura republicana no s'arriba a fer amb equilibri, malgrat els esforços del cardenal Vidal i Barraquer. La guerra i la victòria de Franco recupera i exaspera la vinculació Església-Estat. Només el concili Vaticà II i tota la pugna interna de l'Església a Espanya i a Catalunya, ho faran trontollar. Els acords entre Espanya i el Vaticà de 1978 – a la vegada oportunistes o realistes – duren 30 anys, tot i que la nova situació de pluralisme religiós i les noves pugnes entre Església i Estat els posen en qüestió.*
- c. *A nivell ideològic, abans de la guerra l'Església a Catalunya, mantia un nivell acceptable d'integració dels corrents europeus quant a la seva vida interna: litúrgia, teologia, pastoral... Però fins al 1931 no es planteja – i llavors ho fa a partir d'una sotragada republicana radical – la formació de la base catòlica que alliberés la presència social i política del pes del clericalisme i els privilegis. També és cert que a nivell universal, l'Església catòlica romana, navegava ideològicament sense haver fet la més mínima reconciliació intel·lectual amb la Modernitat, cosa que no es va produir fins al concili Vaticà II. Fins aleshores pesen en la religió franquisme-Església – de forma dominant – totes les conseqüències polítiques d'una teologia integrista, aguditzades pel trauma de la guerra civil. Només aquelles minories que – durant la república d'una manera oberta i en el franquisme d'una forma clandestina – són obertes als corrents europeus comencen a crear un altra forma pública del catolicisme o bé reaccionen i col·laboren com poden a la deslegitimació ideològica del franquisme. El concili Vaticà II ve a portar la contradicció al franquisme i la legitimació dels catòlics que s'hi oposen.*

6. Fil conductor de la relació religió-política de 1975 fins avui dia:

- a. *A nivell popular: l'esclat de llibertat política ha portat les masses catòliques a una nova percepció de la pertinença i la participació en l'Església, a la vegada que han quedat alliberades les possibilitats de vivència i acció de les confessions evangèliques i altres. El procés de secularització popular, que ja havia començat els anys 60s, s'ha posat al nivell europeu occidental, amb totes les derivacions que comporta el veure's deslligat públicament – gairebé de cop – de les traves d'una*

religió omnipresent i públicament recolzada. El fenomen del pluralisme religiós ha estat viscut i acceptat majoritàriament sense gaire traumes ni problemes, excepte pel que fa a l'islam que ha entrat en massa amb la immigració magrebina i subsahariana.

- b. *A nivell de societat, l'Església catòlica ha arribat a la transició amb una certa imatge liberal, però amb una gran flaqueza interior. A la vegada, el replegament i la forta reinstitucionalització del segon post-Concili (a partir de 1980), ha anat polaritzant la vida i la presència pública en la jerarquia – fins i tot amb un centralisme retrobat – i amb aquells corrents catòlics més identitaris, o més espiritualistes, o bé més reticents al pluralisme polític. La introducció dels grans temes polèmics – divorci, avortament, matrimoni dels homosexuals, etc. – han polaritzat els debats públics. Grans sectors de l'esquerra han adoptat formes radicals davant el fet religiós públic en general i de l'Església catòlica en particular, creant-se així un corrent d'acció-reacció que s'autoalimenta mútuament i que interfereix contínuament en l'àmbit estrictament polític.*
- c. *La turmentada història d'Espanya i de Catalunya des de la Il·lustració quan a la reubicació institucional de l'Església en el marc estatal, des de la seva pretensió d'entitat de dret públic, tot i que ha trobat espais on s'ha conviscut temperadament – per ex. el camp hospitalari – ha suscitat contínuament nous problemes, - per ex. en el camp de l'ensenyament de la religió a les escoles públiques -. La irrupció relativament ràpida del pluralisme religiós s'hi afegeixí, provocant un debat públic a vegades agre, entre defensors estrictes de la privatització del fet religiós, altres sectors més propicis a valorar-ne la utilitat pública, l'Església catòlica a la defensiva i algunes religions nouvingudes reclamat la seva llibertat, els seus drets i – alguns – la seva presència pública.*

II. TRES PAÏSOS AMB DIFERENT HISTÒRIA DE LES RELACIONS ENTRE RELIGIÓ I POLÍTICA.

1. Estats Units d'Amèrica.

1. **Història:** Va tenir una gran importància la religió als inicis dels Estats Units, amb una preponderància dels protestants i una minoria catòlica creixent que assumeix bé el lliberalisme. Però al segle XIX des de Roma es posa fre a aquest lliberalisme, anomenat "americanisme".. **S'hi dona, des de la Constitució, una** laïcitat clara, però que reconeix el paper públic de les confessions religioses..
2. **En l'actualitat.** Hi ha un catolicisme que és el més nombrós pel que fa a una sola confessió. Habituat al pluralisme religiós que a la vegada exigeix una identitat forta. S'ha anat guanyant un prestigi i un paper públic: un moment-clau va ser l'elecció del primer president catòlic, John Kennedy. Cada vegada tenen un paper més important dels hispanos en el creixement del catolicisme. És un catolicisme plural políticament, amb una certa tendència al conservadurisme. Però hi ha

sectors importants de feminisme catòlic, fins i tot en teologia, ministeri, etc. El paper de la majoria de congregacions religioses han fet una obertura notable al servei de la societat, posant-hi o bé el seu treball social o algunes de les poderosos mitjans d'ensenyament (universitats, etc.)

3. Hi ha un **protestantisme** dividit en confessions tradicionals importants moviments nous evangèlics. Es dóna a USA la paradoxa d'una societat molt lliberal en costums i a la vegada molt religiosa. Totes les confessions (de diverses religions...) recolzen la Identitat nacional. Així, Obama ha fet un discurs a El Caire posant USA com a model d'acolliment d'un islam integrat en la vida i la cultura del país..
4. **Partits polítics.** Un partit demòcrata de centre esquerra: amb catòlics lliberals, però molt per la jerarquia en temes com la família, la vida i l'ensenyament. Un partit republicà de centre dreta: molt recolzament evangèlic i d'un sector important de catòlics. La jerarquia se'n distancia quan fan opcions conservadores sobre la justícia social, la pau i l'ecologia.

2. Itàlia.

1. **Història:** Molt marcada per la unificació italiana (1870) feta contra els Estats pontificis, que queden reduïts a la mínima expressió. El papa queda reclòs fins que fa amb Mussolini els Acords de Latran. La participació dels catòlics en la vida política d'Itàlia es prohibida per l'Església, fins que Dom Sturzo inicia el procés que conduirà al gran paper que farà després de la guerra de 1939-1945 la Democràcia Cristiana. Acabada la guerra, es fa un Concordat entre la Santa Seu i l'estat italià. La desafecció dels catòlics per a la participació política, van dur però a una proliferació d'obres socials, cooperatives, de formació, molt potents, sobretot en el Nord d'Itàlia.
2. **Actualitat.** Després de la desfeta de la Democràcia Cristiana, les posicions dels catòlics actius en política s'han decandat cap a partits diferents, de centre dreta, centre esquerra i centre. Tot i que a nivell jurídica queda molt clara la distinció entre el Vaticà i l'església italiana, en els grans debats públics que afecten la societat (abans de 1989 el divorci, l'avortament i la llibertat d'ensenyament) i més tard altres qüestions d'ètica familiar i bioètica, el pes de la proximitat del Vaticà té importància, en una societat amb unes xarxes catòliques molt importants. En un altre sentit, els debats sobre la justícia social i els immigrants, les postures catòliques solen ser també recolzades per la jerarquia i el Vaticà, en favor d'una justícia social i dels drets dels immigrants, atesos per una gran xarxa assistencial catòlica.
3. **El pluralisme religiós** havia estat mínim (hi ha una presència d'alguns grups protestants força arrelats), actualment amb el fenomen de l'immigració es plantegen els mateixos problemes que a Europa. Es polaritzen les

postures en relació amb l'islam, vinculades amb el tema de la xenofobia.

3. França

1. **Història.** La sotragada de la revolució francesa (1789) marca profundament fins ara les relacions entre l'Església catòlica i la política a França. El segle XIX és molt convuls, amb l'intent imperial de Napoleó per reconduir el liberalisme a un Estat fort, les reaccions monàrquiques, la conjura europea contra les revolucions i els seus efectes, el naixement i l'organització de la classe obrera i el creixement del sentit republicà. Quan triomfa definitivament la República cap a la fi del segle XIX els catòlics s'abstenen de participar a la pugna política, fins que es dona una reacció (el "realignement") Davant la laïcitat i el republicanisme dominants, els catòlics assumeixen els ideals republicans, fent pinya però amb la jerarquia davant el fet de la separació entre l'Església i l'Estat. La tensió entre el món religiós i laic disminueix arran de la guerra de 1914-1919, amb un esclat de patriotisme compartit per tots. La vitalitat social dels catòlics creix, amb la fundació d'un sindicat i un partit cristià, un gran treball en el camp educatiu i de la reflexió social (setmanes socials). Malgrat el decantament a la dreta política en els temps convulsos previs a la segona guerra mundial i durant el règim col·laboracionista de Pétain, un sector important de la base del clergat, religiosos i laics lluiten per la França lliure.
2. **Actualitat.** Després de 1945 hi ha una progressiva desconfesionalització del partit i del sindicat catòlica. I un bon sector de la jerarquia fa una opció decidida per a l'evangelització dels sectors emergents, obrers i estudiants. Hi ha una època de fortalesa dels moviments especialitzats d'Acció Catòlica, que es decanten clarament a l'esquerra política i fins i tot revolucionària. Les tensions de la guerra freda, i la pugna política interna francesa, amb un potent partit comunista, condiciona aquell decantament. Després de 1968, l'esclat de les esquerres i la revolta cultural, posen en crisi els moviments catòlics de joves. I emergeixen sectors conservadors a l'Església, que sempre havien existit. Això es mostra en un vot majoritari dels catòlics al centredreta i en el cas extrem dels integristes de Levfebre, en un suport ocult o patent a l'extrema dreta.
3. **Relació religions-Societat-Estat:** La presència catòlica majoritària a França convivia – després de lluites passades – amb una minoria protestant sempre més adaptada a una societat lliure i plural. En un temps en què emergeix, com a tot Europa, el pluralisme religiós, França es presenta com el país laic per excel·lència. Però a la vegada es veu obligat a replantejar el tema de la relació complexa entre les religions, la societat i l'Estat. La presència de potents grups evangèlics i la ja consolidada de l'islam, obre el debat sobre allò que

Sarkozy n'ha dit la "laicitat positiva", una valoració i una major integració de les religions en la societat francesa i la seva admissió en el debat públic sobre qüestions ètiques i socials.

III. CRITERIS SOBRE LA RELACIÓ ENTRE SOCIETAT POLÍTICA I ESGLÉSIA SEGONS ELS CONCILI VATICÀ II. (Gaudium et Spes ns.73-76)

1. Política i moral: *"L'exercici de l'autoritat política, tant en la comunitat com a tal, com en les institucions que representen l'Estat, sempre s'ha de realitzar dins els límits de l'ordre moral, a fi de procurar el bé comú – i encara considerat de forma dinàmica – d'acord amb l'ordre públic legítimament establert o a establir. Aleshores els ciutadans són obligats en consciència a obeir. En resulta, doncs, clara la responsabilitat, la dignitat i la importància d'aquells qui governen"*.
2. La comunitat política i l'Església: *"És molt important, sobretot on vigeix una societat pluralista, que hom es formi un concepte just de la relació entre la comunitat política i l'Església, i que es distingeixi clarament entre allò que els fidels, tant sols com associats, realitzen en nom propi, en qualitat de ciutadans guiats per la consciència cristiana, i allò que fan en nom de l'Església, units amb llurs pastors. L'Església, que per raó del seu ministeri competència, no es confon de cap manera amb la comunitat política ni es vincula a cap sistema polític, es alhora signe i protecció de la transcendència de la persona humana. La comunitat política i l'Església són independents l'una de l'altra i autònomes en el propi camp. I totes dues, encara que sigui amb títols diversos, serveixen la vocació personal i social dels mateixos homes. I practican amb més eficàcia aquest servei per al bé de tots, com més ambdues estableixin una sana col·laboració entre elles, tenint també en compte les circumstàncies de lloc i de temps... Les coses de la terra i aquelles que en la condició humana superen el món present, són fortament vinculades les unes a les altres, i la mateixa Església se serveix de les coses temporals tant com la seva pròpia missió ho exigeix. Però no col·loca la seva esperança en els privilegis oferts per l'autoritat civil,; més encara, renunciarà a l'exercici d'alguns drets legítimament adquirits, si li consta que llur ús posa en dubte l'autenticitat del seu testimoni, o que les noves condicions de la vida exigeixen una altra ordenació. Però sempre i arreu li ha d'ésser permès de predicar la fe amb autèntica llibertat, d'ensenyar la seva doctrina social, de practicar sense traves els seus deures entre els homes i de formular un judici moral també entorn de les coses que toquen l'ordre polític, quan els drets fonamentals de les persones o la salvació de les ànimes ho exigeixen, posant en pràctica tots i només aquells mitjans que són conformes a l'Evangeli i al bé de tots, segons la diversitat de temps i de circumstàncies"*.

IV. PLURALISME RELIGIÓS I POLÍTICA A ESPANYA I A CATALUNYA.

- a. Fins el 1975: Les Esglésies protestants resten en una semi-clandestinitat (tot i que en 1968 ja hi ha una llei de llibertat religiosa);

tolerades però limitades i controlades i sense possibilitat de reconeixement i presència públics. Les esglésies ortodoxes són reduïdes a minories que atenen religiosament nuclis estrangers. I les comunitats jueves resten a mínims, amb la sobrecàrrega de la retòrica antisemita del règim.

- b. Després de 1975: S'obre la possibilitat d'una normalització de les confessions protestants, ortodoxes i jueves. A més, les migracions posen sobre la taula el tema nou d'un gran pluralisme religiós, en el qual s'emmarca la proliferació de comunitats evangèliques, ortodoxes, altres religions minoritàries, i, sobretot l'Islam, que presenta unes característiques que el fan problemàtic aquí com a tot Europa. A nivell popular: xoca el pluralisme religiós, però és ben tolerat pel que fa a les confessions cristianes i altres minories com els budistes, etc. Però hi ha un sentiment difús d'estranyesa davant l'Islam i la cultura que comporta, que desemboca sovint en rebuig, sobretot quan es barreja amb el fet econòmic. A nivell institucional, hi ha un progressiu reconeixement i regulació de la llibertat religiosa, tant pel que fa a l'Estat espanyol (hi ha en projecte una nova Llei de llibertat religiosa) com pel que fa a la Generalitat que intenta legislar i actual en el marc de les seves competències.
- c. Es i serà important el capteniment personal, grupal i institucional de l'Església catòlica, com a confessió històrica i majoritària. Hi ha tota una gamma de reaccions, que van des de la por de la pèrdua de la identitat espanyola – sobretot davant l'avanç de l'Islam – fins a una capacitat de relació, atenció i diàleg per part de comunitats i institucions cristianes concretes. Pel que fa a l'Islam, sembla que el diàleg institucional s'està promovent des del Vaticà, després de turbulències, debats i confrontacions.

V REPTES DE FUTUR QUAN A LA RELACIÓ RELIGIÓ (RELIGIONS) I POLÍTICA I ELEMENTS DE DISCERNIMENT.

a. Nova situació de les religions a Catalunya com a societat pluralista.

Segons alguns analistes, la presència de les relacions en una societat pluralista s'ha d'emmarcar en allò que s'anomena "capital social": *"El concepte 'capital social' està associat al conjunt de relacions que estableixen els membres d'una comunitat i la seva capacitat de fomentar lligams socials, vincles participatius i lligams associatius. Aquest concepte reconeix la importància de les relacions socials com a font de cohesió social, per una banda, i com a mecanisme que permet a les persones, a través d'acords i aliances, d'acomplir objectius que per si soles no podrien o els seria més difícil"* (Jordi López Camps) .

Sembla importànt la consolidació del "capital social" en una societat com la catalana que com la majoria de les occidentals viu *"temps d'incertesa, fragilitat i, per algunes persones, de desassossec per la sensació de buidor interior"*. Segons Jordi López Camps, el fet religiós està estretament vinculat amb el capital social: *"La religió, en determinades ocasions, contribueix a vertebrar totalment la societat... En el nostre context, el fet religiós juga un altre paper. És notòria la presència positiva de*

comunitats de fe en àmbits tant importants per a la cohesió social com són les escoltes, l'assistència sanitària, els serveis de benestar, el lleure i la promoció cultural... Algunes institucions religioses han estat elements actius en la represa del protagonisme de la societat civil i, actualment, són motors dinamitzadors de la cooperació solidària internacional. Avui, moltes entitats religioses, cristianes o d'altres confessions, han teixit una xarxa de solidaritat en l'acollida dels immigrants que resulta bàsica per a la cohesió social".

En el nivell de l'espai públic, les comunitats religioses també tenen un paper positiu a jugar en una societat pluralista postmoderna: *"Una de les característiques de la societat del coneixement és la progressiva debilitat de l'espai públic i la pèrdua d'interès de la ciutadania per la cosa pública. La crisi dels serveis de benestar i la desafecció política afecten el sentit de l'espai públic. En aquest context, les comunitats de fe es perceben com a institucions que, conjuntament amb altres, poden contribuir a regenerar el sentit de l'espai públic. Els imperatius morals presents en moltes d'aquestes comunitats poden ser decisius a l'hora d'establir estratègies per tornar a donar el valor a l'espai públic, per l'entesa cívica i la convivència. L'activisme social d'aquestes entitats religioses pot ser útil per promoure àmbits de participació política a l'entorn de temes que preocupin els ciutadans. La millora de la qualitat de la democràcia necessita d'ens intermitjos que actuïn de ròtula entre la societat civil i l'espai polític. Les comunitats de fe poden ser un d'aquests ens intermediaris".* (J. López Camps)

b. Pel que fa a l'Església Catòlica: Reptes per a l'Església Catòlica en relació amb l'evolució de la societat i de la política.

A ESPANYA: Constatant la crispació dels darrers anys el dilema és entre una Església bel·ligerant o dialogant i pacificada i pacificadora: tant per part de la jerarquia - pensem en el tema conflictiu de la COPE - com en la possibilitat d'abordar sincerament i serenament la qüestió de la memòria històrica, i altres qüestions pendents.

Els grups catòlics més públicament militants, situats generalment a dreta (i més ençà...), estan envalentonats. Però, en conjunt, la reducció de vitalitat i d'imatge pública del conjunt de l'Església Catòlica té conseqüències: per exemple, no és clar que estigui ara en condicions per ser una minoria significativa i assumir-ho. La jerarquia se sent atreta pel model italià – sense partits confessionals, però amb laics catòlics amb forta identitat i presents en un ample arc polític i actuant amb contundència públicament en el marc prepolític - però sense tenir l'Església espanyola la vitalitat de la italiana.

Altres sectors, diguem-ne més progressistes, se senten atrets pel model francès – discreció pública del fet catòlic, però important testimoni personal i social cristià en les institucions laiques. Però això correspon més aviat al model francès dels anys 50-60, ja que avui dia en el país veí la jerarquia i part del laïcat opta per més presència i intervenció pública, i alguns sectors polítics (Sarkozy...) semblen acceptar-ho.

Com a resultat, es dona aquí una mena de marginació progressiva dels catòlics compromesos en partits d'esquerres. En canvi, molts grups – sobretot de joves – es mouen en el terreny de les noves sensibilitat socials, ja siguin altermundistes, ecològiques i altres.

A CATALUNYA. En relació amb la crispació dels darrers anys a l'Estat espanyol, a Catalunya hi ha una Església més dialogant i pacificadora. Tot i que aquí ressona la crispació espanyola, la jerarquia i certes institucions d'Església tiren menys llenya al foc. Els ponts de diàleg – i els tons del diàleg – encara no s'han trencat com a Espanya.

També la reducció de vitalitat i d'imatge pública del conjunt de l'Església Catòlica té aquí les seves conseqüències: per exemple, afecta moltíssim a l'autoestima dels catòlics el menyspreu o marginació del fet catòlic – o religió en general - per part de molta gent i dels mitjans intel·lectuals i de comunicació. El clergat se'n ressent molt i això porta sectors al desànim i altres a la reacció negativa davant la societat actual i el món polític en general.

Quant a les noves sensibilitats socials del laïcat, també es donen, però hi ha com una secularització o independització creixent d'algunes ONG d'origen catòlic. En les causes radicals – okupes, homosexuals... – només hi ha presència de minories creients molt petites; hi ha sectors més grans en temes d'independentisme, marginació o feminisme...

Criteris ideològics i d'acció.

Davant l'evolució trasbalsada de les relacions entre la religió catòlica i la societat i les institucions polítiques i aprenent d'aquesta història, hi ha diversitat que criteris i línies d'acció (unes més institucionals: de la jerarquia, altres de grups laics de diverses tendències i també de pensadors i teòlegs).

Des del concili Vaticà II, en la seva doctrina, l'Església catòlica ha admès la laïcitat de l'Estat. I tant a Espanya, com a Catalunya, amb les diferències que hem analitzat, han de desenrotllar-se com a societats polítiques laiques, fins i tot des del punt de vista catòlic. Els equilibris entre una organització i legislació laica que pot encobrir privilegis i confessionalismes i una altra que assetja la realitat religiosa – sobretot la catòlica, al nostre país – des d'una visió absolutament negativa de la religió, hi ha moltes variants que sovint s'identifiquen amb l'arc polític encara polaritzat per dretes i esquerres.

La legislació d'un estat laic, per altra banda, sembla evident que s'ha d'inspirar en criteris ètics de fons. Es donen dues visions oposades, la que s'anomena el "positivisme jurídic" on s'identifica dret i ètica – pròpia de visions laïcistes extremes – i una solució – propugnada i proposada una i altra vegada per la jerarquia catòlica, que és la del "dret natural". És possible que, essent realistes, ni l'una ni l'altra no pugui dur a cap consens, sinó a un interminable diàleg de sords. La solució vàlida que alguns proposen és la de "ètica civil", fruit pacient i humil d'un seguit de debats intel·lectuals i socials, en els quals es confronten amb raonaments les "ètiques" de màxims, per arribar modestament a una "ètica de mínims". Cosa que no vol dir una ètica rebaixada, sinó consensuada de cara a la convivència pública a la llum de principis i declaracions de caire universal com són els drets humans. Hi ha un punt delicat i també debatut, que és el de la dimensió pedagògica de les lleis civils: en una època de conviccions morals febles, ¿d'on surten les motivacions i els continguts per la capteniment d'una ciutadania que es regeix moralment només per allò que sancionen o no les lleis d'un país?

A partir d'aquí, la presència pública dels cristians – i dels altres corrents religiosos – és plantejada com una necessitat vital tant per les religions com per la societat, amb alguns espais privilegiats de participació: el debat ètic públic, el voluntariat social, el món de la cultura, els mitjans de comunicació social...

Alguns hi afegeixen el sindicalisme i la política, com de fet es dona en alguns països com Alemanya. Però en aquests darrers àmbits – i fins i tot en els altres – sí que queda superada la confessionalitat i es va més cap a entitats d'inspiració cristiana o religiosa.

b. Pel que fa a altres confessions i grups religiosos i al món polític institucional.

Se sol plantejar políticament la problemàtica plurireligiosa a Espanya i a Catalunya des del punt de vista de la integració social. Sobretot quan va lligada al fenomen de la immigració. Diu Alex Seglers: *“La immigració incorpora a la societat receptora els seus elements d'identitat. Alhora, les societats modernes s'enfronten a grups minoritaris que reclamen no sols el reconeixement de les seves pertinences culturals i religioses, sinó també espais on configurar-se comunitàriament.*

Les cosmovisions, doncs, poden ser distintes segons els casos; amb tot, és necessari que els estats occidentals, fonamentats políticament en unes institucions democràtiques i liberals que sovint qüestionen certes tradicions, promoguin l'acceptació compartida d'uns valors comuns”.

Pensant-ho des de Catalunya, aquest autor reclama un grau d'autogovern més gran en aquesta matèria per actuar positivament en el camp de la integració dels immigrants amb les seves cultures, sobretot les més afaiçonades per la seva religió.

Ara bé, això no es pot realitzar amb èxit – i a llarg termini – si no és amb la conjunció d'aquelles tres nivells que anem examinant: el popular, el de la societat i el de l'Estat.

A nivell popular – on juguen elements d'història, de cultura, de tradicions, de llengua... i també de religió – hi ha una tasca immensa a fer individualment i per part de tots els estaments que juguen un paper pedagògic i d'integració social.

A nivell de societat, les institucions intermèdies – especialment les mateixes confessions i religions – tenen la primera responsabilitat en l'establiment d'una xarxa de relació permanent, on, superant el proselitisme descarat, la competitivitat, la interpretació de la història, i dels corrents geopolítics i culturals actuals (és importantíssim un coneixement de l'immens i plural món de l'Islam...) i evitant tota asimetria que no es pugui justificar racionalment i amb criteris de bé comú, es treballi en comú progressivament en tots els camps: coneixement mutu, diàleg, actes interreligiosos, associacions...

La tasca de l'Estat (i en el que li pertoca, la Generalitat) és per una banda d'establir el marc jurídic de la llibertat religiosa, personal i pública, amb les limitacions pròpies d'un societat religiosament (i no religiosa) plural, i de l'ordre i el bé comú. Per l'altra, crear instàncies d'acompanyament de la pluralitat de religions pel que fa a la prevenció de conflictes. I finalment, entre altres, promoure també pedagogia – en tot el món escolar a tots els nivells – del respecte i la comprensió mútues.

Finalment cal tenir una cura especial en tots els temes referents a l'economia. Tant pel que fa a la necessària col·laboració econòmica de l'Estat a totes les activitats de confessions i religions que afavoreixen la societat i la mateixa integració – així com es fa amb tantes institucions d'interès públic – com – i això no és cosa d'un dia – promovent una integració tant o més bàsica que és la de la

participació justa dels immigrants en la repartició de la riquesa del país, en el seu progrés social i cultural.

PER APROFUNDIR EN EL TEMA:

Es pot consultar una àmplia bibliografia a la biblioteca del Centre de Pensament Cristià (Secció: “Seminari Religió i Política”).

C/ Era Firmat, 1-3 08241 MANRESA

Horaris: Dilluns a dijous: Matí, 10 a 1 h. Tarda, de 5 a 8 h. Divendres, només de 5 a 8 tarda.